

Wolken zijn van waterdamp

Wolken zijn van waterdamp

Frans le Fèvre

Schrijver: Frans le Fèvre
Omslagontwerp: Frans le Fèvre
ISBN: 9789465122960
NUR: 300
© Frans le Fèvre
Eerste druk: 2016
Tweede druk: 2024

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Aetate fruere, mobili cursu fugit (Seneca, Phaedra 446)
Geniet van het leven, het vervliegt met een bewegelijke vaart

Zelfs zekerheid is een illusie en vluchtig

Voor Thierry Gideon

1.

'De schepping een wonder, donder toch op. Wat een flauwekul! Behalve dat er mensen zijn die dat maar blijven beweren, geloven ze het ook nog.'

Micha verhief zijn stem. Door zijn ziekte kon hij met dit soort kreten niets meer. Soms hield dit hem, meer dan hem lief was, bezig. Hij was even stil en haalde een paar keer diep adem.

'Het is toch hoogstens een mysterie, een logische consequentie van vier elementaire natuurwetten en ook nog eens zonder enig doel, volkomen zinloos en bovendien amoreel.

Wat zou er nu toch anders zijn in het universum als wij er niet waren, op kosmische schaal toch helemaal niks! Dat zou trouwens wel lastig zijn om waar te nemen. Het bestaat alleen omdat wij het waarnemen, als dat niet het geval zou zijn, bestond het niet eens.'

Hij stokte even en moest glimlachen om zijn eigen bewering.

'En kijk nu eens hoe ik er inmiddels aan toe ben. Al jaren krijg ik nierdialyse en er is geen enkel vooruitzicht op verbetering verdomme, integendeel.'

Zijn ademhaling werd schokkerig, hij stopte even met spreken, haalde diep in en ging verder.

'Tjonge, tjonge, wat een wonder hè? Niet gevraagd en toch gekregen, en dat is ook een wonder? Ga toch weg, flikker toch op. Dit zogenaamde wonder wordt uiteindelijk mijn dood.'

Hij hield even in en keek zeer verdrietig. Hij moest bijna huilen van woede.

‘O ja, vergeten, de dood is ook weer een wonder en lijden is zinvol. Ik begrijp het natuurlijk weer niet.’

Het klonk allemaal als een muziekstuk dat uitsluitend staccato werd gespeeld.

Judith bleef rustig op de rand van zijn bed zitten en luisterde naar zijn woordenstroom, die als een waterval, zonder haperen onophoudelijk uit zijn mond kwam. Het was zoals altijd cynisch, fel en vaak grof.

‘Je mag het gratis van mij hebben, dat klote wonder,’ ging het concert verder.

‘Bij een wonder denk ik aan iets dat onverwacht en onverklaard een positief of blij makend effect heeft. De hoogste eer voor de schepping is, zoals gezegd, dat het een mysterie is. Gehuld in nevelen en nogmaals, absoluut amoreel en intrinsiek zinloos, godverdomme.’

Hij was even stil en keek naar haar.

‘Wat wil je ook in zes dagen, als je het mag en wilt geloven! Als je dan al wat maakt, besteed dan voldoende aandacht aan het ontwerp. Dit is toch gekloot en gepruts.’

‘En’, na een korte adempauze, ‘het is ook nog eens letterlijk een pijnlijk mysterie. Waarom treft het mij en niet jou, of een malloot die toch alleen maar dood en ellende veroorzaakt? Dan heb je tenminste nog een gevoel van rechtvaardigheid.’

Hij hield op met oreren en staarde onrustig uit het raam. Zijn ademhaling was rustiger geworden. Hij rangschikte de infusen zodat er geen knopen in de slangen kwamen.

‘Daar weet ik het antwoord niet op, het spijt me’, zei Judith in een poging tot troost.

‘Wat ik wel weet, is dat ik voor je kan zorgen als je hier bent, bij je kan zijn en je kan bemoedigen en ook nog eens naar je kan luisteren. En of ik dat prettig vind, is een andere zaak.’

Ze glimlachte en keek hem vriendelijk en liefdevol aan.

‘Wat ik voor je doe, is dat trouwens een wonder of een mysterie? Niet om gevraagd en toch ook gekregen, is het niet?’

Zij bleef glimlachen en streelde z'n hand. Dat deed ze wel vaker als ze tijdens de sessies even op de rand van het bed kwam zitten.

Al meer dan twee jaar was Judith zijn vaste verpleegster wanneer hij hier kwam voor dialyse. Ze was slechts enkele jaren jonger dan Micha, een verschil dat in de praktijk nauwelijks merkbaar was. Er was een innige, niet uitgesproken band tussen hen ontstaan. Soms voelde het alsof ze elkaar eerder hadden ontmoet.

Zij voelde zich aangetrokken tot z'n gemopper dat ten diepste, dat wist ze zeker, voortkwam uit z'n onwrikbare geloof dat er toch iets goeds moest zijn in die mysterieuze schepping.

In de loop van de tijd was Judith van hem gaan houden diepe gevoelens van vriendschap voor hem gaan koesteren. Zij konden elkaar veel zeggen zonder te praten.

Langzaam werd het buiten donker. Het vierkant dat op zo'n dag als deze voor hem buiten was, veranderde van kleur en contrast. Het raam van de kamer van de dagbehandeling was een mooi bijna zuiver vierkant. Hij hield van perfectie. Alle ramen van het ziekenhuis waren vierkant. Zoals alles in het ziekenhuis trouwens vierkant leek, zeker de hulpverleners. Judith was een uitzondering.

Hoewel Micha met steeds meer tegenzin naar het ziekenhuis ging, was hij altijd blij als hij haar weer zag. Zij maakte iets in hem los dat hij niet kon verwoorden, een gevoel van verbondenheid zonder te weten wat die verbinding was. Ze was altijd zorgzaam en aandachtig, nooit gehaast en steeds liefde-vol. Eigenlijk wist hij niet meer wat nu het meest helend was, de dialyse of de ontmoeting met haar.

Niet alleen omdat het avond werd, was het donker. Het licht van de lage zon werd gehinderd door dreigende sneeuw. Het gaf hem een onaangenaam gevoel. Alsof de dag plotseling werd afgebroken. Het leek op de voortdurende dreiging in zijn leven. Een mooie heldere morgen, een prachtig vervolg en ineens wolken, donker alsof het lang genoeg licht was geweest en iemand ineens de zon uitdeed.

Micha was vier jaar toen zijn nieren heel langzaam hun functie begonnen te verliezen. Niemand wist de oorzaak. Jaren van onderzoek hadden niets opgeleverd, behalve de bevestiging dat het gebeurde. Ziekenhuis in ziekenhuis uit. Op laatst zagen ze er allemaal hetzelfde uit, ook de specialisten. Die waren gereduceerd tot pratende witte jassen. Als het aantal onderzoeken en gesprekken een maat zouden zijn geweest voor zijn herstel, dan zou hij allang genezen zijn. Desondanks was Micha aan een studie theoretische fysica begonnen. Hij was toen met zijn vijftien jaar sinds tijden de jongste student in het eerste jaar. Door zijn ziekte had hij dit voordeel niet kunnen benutten en inmiddels was hij jaren achterop geraakt, maar nog steeds zeer gemotiveerd.

Ondanks z'n gemopper op de schepping ging z'n belangstelling vooral uit naar de fundamente van de fysica. Waarom is er iets en niet niets? Dat hield hem sterk bezig, meer nog dan zijn ziekte.

De dialyse had plaats in een katholiek ziekenhuis. Dat bleek overigens slechts uit een volstrekt niet te herkennen kruis aan de wand. Het was een mislukt plusteken van hout. Overigens wel op een plek waarvan je vermoedt dat die met opzet was gekozen. Het viel namelijk totaal niet op, alsof de keuze was ingegeven door schaamte. Het was een fusieziekenhuis, want het was de tijd van groot is beter en goedkoper. Hopelijk had men de werken van barmhartigheid niet weg gefuseerd.

'Ben je trouwens katholiek?' Micha keek naar haar.

‘Nee, hoe zo?’

‘Het kon zomaar zijn dat je daarom voor dit katholieke zieken-huis had gekozen’

‘Nee, voorop stond het gevoel van mededogen en barmhartigheid voor mensen die ziek zijn en hier was een werkplek voor handen.’

‘Maar zieken kunnen verdomd lastig zijn, zoals ik bijvoorbeeld’, zei hij verongelijkt, ‘en ook nog eens vervuld van een gevoel van onrechtvaardigheid en gebrek aan gerechtigheid.’

‘Barmhartigheid en mededogen hebben toch niets met gedrag van de ander te maken’, weerlegde zij.

‘Nu, dat weet ik nog niet zo net’, mopperde hij.

Hij ging in de doceerhouding zitten.

‘Weet je, ooit schilderde Vincent van Gogh een thema dat, denk ik, veel mensen aanspreekt. De barmhartige Samaritaan. Trouwens een indrukwekkend schilderij.’

Micha hield van schilderkunst, net als zijn opa die hem had ingeleid in de schoonheid van de schilderkunst. Schoonheid die ook troost inhield.

‘Het thema is op indringende wijze neergezet. Centraal op het doek de Samaritaan die het slachtoffer op zijn ezel tilt. Links, vaag en in flauwe pastelkleuren, de leviet en priester die zich als de donder uit de voeten maken. Op de grond de koffer ontdaan van zijn kostbaarheden.’

‘Zo, je hebt het schilderij goed bekeken, zeg.’ Ze moest lachen.

‘Reken maar, het hangt hier als het ware om de hoek, in het Kröllner-Müllermuseum op de hoge Veluwe.’

Het was duidelijk dat ze dat niet wist.

‘Maar, ik vraag me wel eens af wat er toch gebeurd zou zijn als de Samaritaan, nadat hij het slachtoffer in de herberg had afgezet, tijdens het vervolg van zijn reis de daders was

tegen-gekomen? Zou die barmhartigheid er dan ook zijn geweest voor degenen die de reiziger hadden afgetuigd en bestolen? Of is er dan slechts gerechtigheid in de vorm van vergelding en straf?

‘Waarom denk je dat?’

‘Omdat, daar ga ik weer, de natuurwetten onbarmhartig en zonder aanzien des persoons, al sinds het ontstaan van het universum hun, soms verwoestende, werking hebben. En in zo’n verhaal wordt alleen de mooie kant belicht. Terwijl in het scheppingsproces ondanks dat geweld, of misschien wel dankzij, leven ontstond. En, zoals je weet, in een duizelingwekkende opeenvolging van selectie en aanpassing ontwikkelde zich ook het verschijnsel mens, ontstonden jij en ik. Het is dus altijd en-en’

‘Hou toch op, je lijkt wel een dominee’, ze probeerde de preek te stoppen.

‘Nee, luister nu even. Met de komst van de mens in de schepping,’ ging hij onverstoort verder, alsof hij haar niet had gehoord, ‘ontstaat door het bewustzijn en zelfbewustzijn ook zijn gevoel voor verantwoordelijkheid, ook ten opzichte van de ander. Maar tegelijk ontwikkelde zich ook zijn soms ruwe en agressieve gedrag’.

‘Maar wat wil je nu zeggen?’

Ze ging verzitten en legde haar linker been op de rand van het bed.

‘Nou, uiteindelijk komt er als het ware een soort ontkoppeling van die onbarmhartige en meedogenloze wetmatigheid,’ doceerde hij verder.

Vaak ontwikkelden de gesprekken tussen hen zich op deze wijze. Judith intens luisterend en Micha een beetje belerend, meestal op een geestdriftige toon.

‘En zo leerden mensen dwars door vijandigheid, wraak en vergelding, de waarde van het mens-zijn.’

Hij ging onverstoort door.

‘Maar hoe zit het nu met de daders in het verhaal van de barmhartige Samaritaan?’

Zij vroeg het met een zeker ongeduld. Als een docent gaf hij het antwoord, het was jammer dat hij niet kon gaan staan.

‘Zou het nou juist niet onbarmhartig zijn ten opzichte van het slachtoffer om de daders niet op hun gedrag te wijzen en hun de consequenties daarvan te laten ervaren? Dat is toch gerechtigheid? Barmhartigheid is toch niet hetzelfde als straffeloosheid. Als wereldgemeenschap kun je de volkerenmoord op de Joden, de Hutu’s en Tutsi’s, of welke groep dan ook, toch niet ongestraft laten? Dat zou meedogenloos en liefdeloos zijn tegenover de vele slachtoffers. Bovenal zou het de hele samenleving blijvend ontwrichten. Dat is geen wraak, maar gerechtigheid. Wel kan erbarmen je de weg wijzen in de omgang met het ongewenste gedrag en daarmee met de daders. Het is dan trouwens ook niet zo moeilijk om te bedenken dat jij en ik zowel de leviet, de priester als de dader hadden kunnen zijn. Of niet?’

Judith zei niets. Vragend keek Micha haar aan en ging verder.

‘Dit is eigenlijk een verhaal uit de joodse traditie. Namelijk, wat je aan één mens doet, doe je aan de mensheid.’

‘Je joodse afkomst speelt je ook weer parten, hè?’

Ze plaagde hem.

‘In ieder geval heb je wel aangetoond dat het niet van gedrag mag afhangen, dank je wel voor dit bewijs uit het ongerijmde. Duurde wel een beetje lang, is het niet?’

Ze stond op en ging haar handen wassen.

Zijn vader was getrouwd met een joodse vrouw die zijn moeder werd. Zijn joodse claim was dan ook volledig legitiem. Twee jaar voor zijn nieren het min of meer begaven, was zijn vader van zijn moeder gescheiden en naar het buitenland vertrokken. Waarheen precies en waarom wist hij niet. Het was ook nooit met hem besproken. Een helder beeld van zijn vader had hij dan ook niet.

Wel had hij de worsteling van zijn moeder gezien met wat het in haar leven teweeg had gebracht. Micha was toen net twee geworden. Wellicht was dit mede bepalend geworden voor zijn behoefte om alles te controleren en zelf op te lossen. Ook bond hij zich niet makkelijk aan andere mensen. Esther, zijn moeder, stond er toen alleen voor. Gelukkig waren de ouders van zijn moeder altijd nabij. Met name zijn grootvader was de grote steun en drijvende kracht achter de zoektocht naar een mogelijke oplossing voor zijn ziekte. De opvattingen van Micha over het leven en over zijn persoonlijk bestaan stonden niet los van deze dramatische persoonlijke situatie en de relatie met zijn moeder en grootouders.

Ook zijn studiekeuze was geen toevalligheid. Zijn vader was, zo had hij begrepen, astronoom. Zijn moeder een mathematisch fysica en zijn grootvader had eveneens theoretische fysica en astronomie gestudeerd. Het was dan ook niet verwonderlijk dat zijn belangstelling voor fysische verschijnselen al vroeg gewekt werd, er als een levensovertuiging met de paplepel ingegoten werd. Alles werd in dat perspectief geplaatst. De familie-uitdrukking als standaardantwoord op vele vragen was dan ook: ‘Dat is nu eenmaal hoe de natuur werkt.’

Ze hadden vaak over z'n persoonlijke situatie gesproken. Judith had er wel een eigen opvatting over. Zij zag het bestaan meer als een geschenk. Micha was daardoor echter niet in zijn opvattingen veranderd.

Als zijn leven dan al een geschenk was, dan had de gever het wat hem betreft mogen houden, was zijn standaardrepliek op die opvatting.

Judith was meer gericht op de verwerking van gebeurtenissen en op het vertrouwd raken met een nieuwe situatie. Dat leidde tot een levensinstelling om in de gegeven werkelijkheid een gevoel van dankbaarheid en geluk te kunnen krijgen en te bewaren. Volgens haar was alles immers wat het was. En er zat in elke levenssituatie wel een opdracht.

Het was apart dat ze, gegeven deze forse verschillen, toch die bijzondere band met elkaar hadden.

'Straks komt Dollens even langs, er zijn resultaten van het laatste onderzoek en hij vond het nodig die vandaag nog persoonlijk met je te bespreken.'

'Dat klinkt dreigend, weet je er iets meer van?'

'Nee.'

'We wachten wel af, maar ik denk dat ik er niet vrolijk van zal worden. Heb je een glas water voor me?'

Hij voelde zich de laatste tijd steeds sneller vermoeid bij inspanning. Hij had nauwelijks nog de energie om aan het laatste stuk van zijn scriptie te werken. Dat was opmerkelijk omdat het een onderwerp was dat hem wel erg boeide. Hij werkte aan poging om een wiskundige beschrijving te vinden voor de kwantumzwaartekracht. Een onderwerp waarbij je eigenlijk alleen aan kleine onderdelen ervan kon werken omdat het een nauwelijks betreden, zeer complex terrein was, waarvoor bovendien geen experimentele gegevens beschikbaar waren. Met name de fijn structuur van het ruimte-tijdcontinuüm had zijn bijzondere interesse

en aandacht. Ze spraken eigenlijk nooit inhoudelijk over zijn studie.

Judith reikte hem zijn glas water aan.

Op dat moment stapte Dollens de behandelkamer binnen. Zoals altijd maakte hij een gehaaste indruk, z'n witte jas wapperend open. Hij had altijd een grote hoeveelheid pennen in z'n borstzak. Als hij liep, tikten die ritmisch tegen zijn zie-kenhuispasje. In ieder geval kon niemand denken dat Dollens niet kon schrijven.

Sinds Micha in dit ziekenhuis werd behandeld, was Dollens zijn nefroloog. Hij leidde het regionale expertisecentrum voor nierziekten. Als zodanig had hij internationale erkenning en een uitstekende reputatie weten te verwerven. Zijn studie had hij in België gedaan en hij was daar ook gepro-moveerd. Dollens was tevens gespecialiseerd in minimaal invasieve technieken. Hoewel hij zeer kritisch was op de in-richting en de ontwikkeling van de gezondheidszorg in Nederland in vergelijking met België, had hij toch voor een perifeer ziekenhuis in Nederland gekozen.

Zijn omgang met patiënten en verplegend personeel was opvallend positief verschillend van die van zijn Nederlandse collega's. Hij werd dan ook op handen gedragen.

Dollens gaf hem een hand en begon het gesprek al tijdens de armbeweging.

'De laatste waarden zijn niet goed. Er is een nadrukkelijke verslechtering en die lijkt zich te versnellen. Het is met name de creatinineklaring die grote zorgen baart.'

'Dat is wel ontzettend balen, en nu?' Micha keek ongerust.

'We kunnen niet blijven dialyseren met deze progressie. Er is maar één goede oplossing en dat is een transplantatie.'

'Maar dat hadden we toch al eens kort geleden besproken, en toen was dat niet aan de orde.'

‘Dat is juist, ik had echter niet een dergelijke versnelde verslechtering verwacht.’

Dollens pakte een krukje dat gebruikt wordt tijdens het bezoeken, schoof dat van voren af tussen zijn benen en ging zitten. Judith bewoog mee en ging dicht naast de specialist staan alsof ze zijn assistente was.

‘We kunnen werkelijk niet langer wachten, anders gaan we de controle geheel verliezen en nu is er nog voldoende conditie en weerbaarheid om de operatie uit te voeren.’

Hij was even stil en keek naar Micha. Het leek of die er niet bij was.

‘Een probleem is echter wel het afnemend aantal beschikbare donornieren. Dat maakt het wat gecompliceerder. Behalve de bloedgroepvereisten doen we nu ook een aanvullend DNA-onderzoek en is er een weefseltyping nodig. Dit kan ons helpen bij de estimatie van de afweerreactie van het immuun-systeem.’

Hij kon er niets aan doen, soms was zijn Vlaamse afkomst in zijn taal te merken.

‘Ah wel, we zullen dus rap zien of we met de gegevens die we reeds hebben een match kunnen vinden. De operatie is niet het meest moeilijke. Dat is vandaag de dag een routine-procedure. Het vinden van een goede nier, dat zou weleens op het kritische pad kunnen liggen.’

‘Maar hoe ziet dat kritisch pad er dan uit?’

Micha klonk enigszins bezorgd.

‘Binnen vier tot acht weken zou ik toch wel een match willen hebben, dat maakt alles nog gemakkelijk, anders wordt het wel wat lastiger en moeilijker. In ieder geval wens ik u

volgen-de week op de poli te zien. Voor uw vertrek vandaag zal daar-toe nog een afspraak worden gemaakt.'

Dollens draaide zich naar Judith toe en gaf opdracht om een aantal metingen vaker te doen en de resultaten zo snel mogelijk aan hem ter beschikking te stellen. Hij pakte de kruk met één hand in een sierlijke beweging tussen zijn benen vandaan, zette deze weer op z'n plek, groette en was feitelijk net zo gehaast verdwenen als hij was gekomen.

In de gevallen stilte keken ze naar elkaar. Het was inmiddels gaan sneeuwen. Het licht dat door het raam viel, was iets geler geworden. Dat was geen goed voorteken, dachten ze allebei.

Judith nam zijn bloeddruk op en noteerde wat standen van metertjes van de elektronica en van het dialyse apparaat. Het was wel goed dat ze nu even moest werken. Het leidde af en gaf een soort decompressie, want de druk was hoog opgelopen.

'Godverdomme. Daar ben ik mooi klaar mee. Het komt me helemaal niet uit. Ik wil eigenlijk snel afstuderen.'

'Maar dit is toch essentieel, een kwestie van leven of dood. Je wilt toch wat met die studie doen?', zei ze sussend.

'Jij hebt makkelijk lullen.'

Hij was echt kwaad.

'Gaat er nog wel eens iets goed, godverdomme?'

'Doe nu alsjeblieft rustig, laten we er eerst eens over praten en zien wat het betekent. Ik zal zorgen dat we voldoende informatie hebben zodat je het goed met Dollens kunt bespreken. Het lijkt me dat je het rustig en systematisch moet benaderen, daar ben je toch zo goed in?'

Ondertussen rangschikte ze voor de zoveelste keer een stapeltje papieren en deed ze die vervolgens in een map die ze routinematig in een karretje zette.

‘Nog een half uur, dan mag ik je weer ontkoppelen en ben je vrij.’

Ondertussen reed ze het karretje naar de bekende plek in de kamer. Ze leek wat gespannen door de ontstane situatie.

‘Het enige wat je dan doet, is het aantal vrijheidsgraden voor mij verhogen, maar vrij ben ik natuurlijk niet.’

Hij ging in z'n bed verzitten.

‘Ik ben en blijf gebonden en beperkt door niet functionerende nieren. Bestaat vrijheid feitelijk wel? Ik ben geneigd te zeggen van niet.’

Daar ging hij weer.

‘Als je valt, moet je, ondanks dat ze het een vrije val noemen, naar beneden vallen. Niets kan ontsnappen aan dit soort dwingende wetmatigheden. Elke cel in ons lijf is daaraan gebonden en alleen omdat we de complexiteit van die miljarden cellen die we zijn niet geheel begrijpen, denken we dat we een vrije wil hebben en in vrijheid kunnen leven. Het kan niets anders dan geklets zijn. Een intelligent mens zal dat immers nooit geloven. Voer voor de middelmaat.’

Terwijl hij dit zei, kwamen de vele gesprekken die hij met zijn opa had gevoerd over dit onderwerp in zijn herinnering. Die gesprekken gingen steeds onverkort over het feit of je God als trucje nodig hebt om de schepping te verklaren en om wat we nog niet weten of niet begrijpen aannemelijk te maken.

Zijn grootvader verzette zich al zijn hele leven tegen het feit dat er ook maar iets in de schepping zou zijn dat zich zou kunnen onttrekken aan de wetmatigheid zoals die is geformuleerd in de natuurwetten. Dat ons brein te klein is om iets dat we leven noemen binnen dit kader te plaatsen, doet daar niets aan af.

Als ons metabolisme wordt gedreven door reacties van biochemische macromoleculen en een mentale depressie goed kan worden verklaard door chemische structuren in onze hersenen, dan is er geen enkele reden om ook niet aan te nemen dat emoties, ja zelfs liefde, een complex is van getrapte, afhankelijke biochemische reacties. Het leven is feitelijk niets anders dan een fysisch experiment en een downstream van elektronen.

Micha deelde deze onromantische opvatting van zijn grootvader.

Het wetenschappelijk onderzoek, met name in het natuurwetenschappelijke veld, heeft de laatste decennia gelukkig reeds veel van God afgenomen. Hij houdt echter de paar zaken die Hij nog heeft wel hardnekkig vast.

‘Hoe dan ook, wel een geruststelling dat ik in vrijheid dood kan gaan.’

Hij klonk cynisch.

‘Natuurlijk. Dat is ook een manier om er naar te kijken.’

Het was een soort natuurlijke afweer die ze tegen dit exacte geweld had ontwikkeld.

‘Ik houd me maar liever vast aan de werking van de liefde tussen mensen, daar leef je immers bij. Het kan het kind toch niet schelen wat liefde is, als het maar liefde ervaart uit zijn ouders.’

Ze liet hem maar even begaan, want ze begreep zijn teleurstelling, boosheid en verzet wel. Ze wist immers dat er niets anders opzat dan wat Dollens voorstelde. Ze had net een paar metertjes bekeken en de standen zeiden inmiddels genoeg.

‘We gaan er gewoon vanuit dat er snel een match is.’, zei ze bijna tegen beter weten in.

Op de één of andere manier was er in Nederland, zeker vergeleken met de omringende landen, een groot tekort aan donororganen. Een echte reden was moeilijk te vinden.

Er werd al meer dan twee decennia door de overheid een stevige campagne gevoerd, met wisselend resultaat. Wellicht leefde het idee dat het orgaan genomen werd terwijl iemand nog niet was overleden. Gelukkig was er Eurotransplant, een organisatie die Europese samenwerking op het gebied van het beschikbaar stellen van donororganen bevorderde.

Ook kwam het meer en meer voor dat familieleden of vriend-en zich bereid toonden een orgaan af te staan, zo dat mogelijk was, en op deze wijze bij te dragen aan de overlevingskansen van een dierbare, waarbij zichzelf een gecalculeerd risico aanvaardden. Gecalculeerd, maar desalniettemin een risico.

Een ander effect van de progressie in medische technologie was dat er vooral via derdewereldlanden en Oost-Europa een levendige illegale handel in menselijke organen was ontstaan. Er was als het ware een menukaart met prijslijst van mense-lijke organen in dit duistere circuit.

De voortschrijdende technologie heeft een naargeestig bijeffect. Het toont bijna altijd het gebrek aan progressie in de menselijke ethiek en daarmee in het humaan handelen. Dit gebrek aan synchronisatie leidt al eeuwen overal in de wereld tot mensonterende toestanden.

Het sneeuwde nog steeds, daarom zag Micha er tegenop om straks weer naar huis te gaan. Niet alleen vanwege het afscheid dat hij van haar moest nemen. Hij vond het vervelend om na de behandeling weer te gaan rijden. Hij was meestal een beetje licht in zijn hoofd. Het besturen van een auto was hem echter niet verboden noch ontraden. Maar ook speelde de mededeling van Dollens op de achtergrond als dreigende filmmuziek mee.

‘Ik loop even naar de balie voor je afspraak en wat andere zaken.’

Ze verdween door de deur. Hij hoorde haar ritmische tred op de gang. Tegelijk met haar vertrek stond de versnapering-trolley, zoals hij die altijd noemde, voor de deur.

‘Wilt u iets drinken, meneer?’

De dienstdoende serveerster klonk routinematig.

‘Nee, dank u wel, ik moet nog rijden.’

Hij antwoordde gemaakt grappig. De serveerster liep terug de kamer uit naar haar kar en duwde deze zonder verder aandacht aan hem te schenken naar de volgende kamer. Hij vond dat onbeschoft, maar was er inmiddels wel aan gewend. De benadering van mensen, zelfs van patiënten zoals hij in deze toestand, was hier niet altijd even correct.

‘Volgend week donderdag om twee uur word je verwacht bij Dollens, de transplantatiechirurg zal er dan ook zijn.’

Judith legde een nieuw stapeltje papieren netjes op elkaar, deed ze in een enveloppe en gaf het aan hem.

‘Dit is wat Dollens al had klaar gelegd. Of je het voor het gesprek wilt lezen, dan kunnen ze dat met je bespreken.’

Ze liep naar het dialysetoestel en startte de ontkoppeling-procedure. Na de noodzakelijke handelingen kwam ze bij zijn bed en verwijderde de verbindingen met zijn lichaam. Hij ging rechtop zitten in het bed, dat overigens altijd in een makkelijke zithouding stond. Draaide zich om en liet zijn benen naast het bed bungelen. Hij deed dit altijd, alsof het bij het protocol hoorde. Het was steeds weer even wennen om niet aan een lijntje te zitten. Een kwartier bleef hij zo zitten.

Judith was druk doende om de dingen op te ruimen en in orde te brengen zoals zij dat altijd deed na de sessie. Ook hier war-en haar aandacht en toewijding duidelijk merkbaar. Er waren nog een paar formaliteiten die Judith en hij samen afwerkten.

Ze liep naar de kast en pakte z'n jack en sjaal.

'Het zal wel koud buiten zijn.'

Judith hielp hem in z'n jack. Hij pakte z'n handschoenen uit z'n jaszakken, maakte z'n jack stevig dicht en deed de sjaal om.

'Gelukkig is het sneeuwen gestopt. Ik hoop niet dat het verkeer een al te grote puinhoop is.'

Hij liep naar haar toe en als altijd bedankte hij voor de zorg en aandacht. Zij schudden elkaar stevig de hand.

'Ik loop die donderdag nog wel even binnen om je te zeggen hoe het was. Een fijne avond en doe voorzichtig straks op weg naar huis.'

Hij liep naar de deur, keek nog één keer om, zwaaide naar haar en liep de gang in. De afnemende geluidsterkte van zijn loop was de maat voor hoe ver hij reeds was gevorderd. Ze hoorde nog het zwaaien van de klapdeuren en toen was alles wat met hem geassocieerd kon worden, verdwenen.

2.

Al van jongs af aan wilde Judith iets met mensen doen. Wat precies was onduidelijk, maar verpleegster of schooljuf was een logische keus. Feitelijk werd het pas duidelijk voor haar toen zij al bijna de middelbare school had verlaten.

Thuis werd er eigenlijk nooit over haar toekomst gesproken, wat overigens niet wil zeggen dat er geen aandacht voor haar ontwikkeling was, integendeel. Er was echter bijna nooit een gewoon gesprek over, alles bleef, zoals met veel, impliciet en in de marge.

Judith was enig kind en groeide op zonder verwend te worden. Haar ouders waren zorgzaam en liefdevol. Met name Martha, haar moeder, trok veel met haar op. Haar moeder was een zelfstandige vrouw van weinig woorden en met veel interesses. Dat was geen gevolg van een gebrek aan woorden-kennis, maar werd eerder veroorzaakt door een diepe-worteld gevoel van onzekerheid en door verlangen naar erkenning.

De relatie met haar vader was voor haar moeder een tweede kans. Daar had zij overigens lang over gearzeld. Haar eerste huwelijk was uiteindelijk in een diepe teleurstelling geëindigd, omdat haar man in essentie alles bepaalde en zij daardoor het gevoel had gekregen dat dit haar eigen ontwikkeling sterk belemmerde. Hij deed dit weliswaar vanuit een diep gevoel van liefde voor haar. Niets kon niet. Alles voor haar, maar wel steeds vanuit zijn eigen perspectief.

De scheiding was onvermijdelijk en moeizaam geweest. Dat laatste voornamelijk omdat haar man het niet wilde. Financieel en materieel was het goed afgewikkeld. Doordat er geen kinderen waren, was de emotionele complexiteit te overzien. De druk van de ouders van haar moeder was echter niet gering. Zij zagen de scheiding van hun dochter als hun eigen mislukking. Het leidde, vooral in het begin, tot een zekere afstand tot haar ouders. Martha vond dat vervelend

omdat daardoor haar gevoel van onzekerheid en falen werd versterkt, ze kon het ook nooit goed doen.

Het oordeel van anderen was, mede hierdoor, een leidend thema voor haar. Zij was, als gevolg daarvan, een meester in het vermijden geworden.

Het duurde twee jaar voor Judiths moeder weer wat in het spoor was waarin zij wilde zijn. Daar lag ook de oorzaak waarom ze zo gericht was op onafhankelijkheid en ontwikkeling. Ze beïnvloedde er haar dochter sterk mee. Zonder in vriendinnengedoe te vervallen, was haar moeder wel altijd dichtbij. Judith vond dat prettig.

Met haar vader lag de verhouding anders, maar niet minder liefdevol. Het was haar altijd wel opgevallen dat er regelmatig verschil van inzicht was over wat goed voor haar was en hoe te handelen als het haar ontwikkeling betrof. Dat was overigens niet hinderlijk, eerder opvallend.

Vaak had Judith echter het gevoel dat zij voor haar vader een ander kind was dan voor haar moeder. De verbinding en afstand, of liever gezegd de nabijheid, voelde wezenlijk verschillend.

Dat was goed te merken aan de besteding van vrije tijd. Soms opstap met haar moeder, dan weer met haar vader. Het leek alsof er iets in de relatie van haar ouders was dat niet werd uitgesproken. Ook zag Judith wel dat haar moeder in een soort compromis leefde en dat de relatie met haar vader niet was wat haar moeder er ten diepste van verlangde.

Er was iets, zo leek het, dat haar moeder nooit zou uitspreken en als kind wist Judith dat al, zonder het te kennen.

Slechts de grote vakanties waren momenten dat ze met elkaar optrokken en dat was altijd aangenaam. Judith had wel steeds het gevoel dat er een dimensie ontbrak in de relatie met haar vader. Welke dat precies was, kon ze moeilijk onder woorden brengen. Haar moeder compenseerde dat echter ruim-schoots.

Er was een hoog verwachtingspatroon omtrent haar ontwikkeling. De momenten van schoolkeuze waren daar een voorbeeld van. Er werd grondig referentieonderzoek gedaan. Daarna hadden haar ouders een gesprek op de nieuwe school en uiteindelijk werd er ook eens naar haar mening gevraagd. Judith gaf die vervolgens graag. Haar vriendinnen en andere contacten waren voor haar niet zo bepalend als de veronderstelde kwaliteit van het onderwijs. Wellicht vond dat zijn oorsprong in het feit dat zowel haar moeder als haar vader pas na de periode waarin mensen normaal hun opleiding volgen en afronden tot de conclusie waren gekomen dat een academische opleiding hen beiden toch meer voldoening en erkenning zou hebben gegeven. Met name bij haar moeder speelde dat een belangrijke rol. Ze had dan ook lang vrije tijd ingeruild voor studie naast haar werkring in het personeelswerk. Tegelijkertijd gaf haar dat kennelijk het idee van meer erkenning bij haar kennissen en collega's. Maar bovenal hielp het haar de onzekerheid te overwinnen. Kennis was niet alleen macht, maar ook een machtig middel om erkenning af te dwingen. Overigens relativeerde ze dat ook weer sterk.

Martha had in eerste instantie zelf graag een creatief vak geleerd en zou daarmee waarschijnlijk in het onderwijs beland zijn. Ze had er uiteindelijk voor gekozen om het anders aan te pakken. Dagelijks je te moeten handhaven voor een groep jeugdigen was voor haar geen aantrekkelijk vooruitzicht. De relatie jong oud was de laatste jaren trouwens drastisch veranderd en paste niet meer in haar beeld van respectvolle overdracht van kennis en vaardigheden. Boven-dien zou ze met haar onzekerheid een makkelijk doelwit kunnen zijn.

Later had ze via het personeelswerk belangstelling voor psychologie ontwikkeld en had ze zich tenslotte op een studie cognitieve gedragstherapie gestort. Ook haar persoonlijk gedrag was wel een motief geweest om daaraan

te beginnen. Inmiddels had ze een eigen, goed lopende praktijk, die haar veel voldoening en erkenning gaf.

Het leek Judith dat haar moeder een gelukkig mens was.

Inmiddels was de relatie tussen haar ouders uitgegroeid tot wat je een goede verstandhouding zou kunnen noemen. Ze spraken over alles waarvan ze ongezegd hadden afgesproken dat ze alleen daarover zouden praten. Alles daarbuiten was taboe en dat was en bleef een ongeschreven wet.

Wat te maken had met gevoel en verlangen werd door hen vermeden. De kwaliteit van het gezin was de techniek van vermijding. Iedereen zag de olifant in de kamer, maar er werd niet over gesproken, men liep er behendig omheen.

Er viel ook feitelijk nooit een onvertogen woord. Voor de buitenstaander was het een harmonieus samengaan. De kern was echter dat daaronder bij Martha een diep verlangen aanwezig was om gekend te worden in wie zij was en om zich te kunnen scherpen en ontwikkelen in het samengaan met een partner.

Pas toen Judith ouder werd, was ze de worsteling van haar moeder scherper gaan zien en was ze langzaam gaan begrijpen dat ze zich erbij neergelegd had dat het in de relatie met haar vader was zoals het was. Daarbij was Judith tot het inzicht gekomen dat er niets zo complex was als een relatie tussen geliefden. Er had zich bij haar een beeld ontwikkeld waardoor ze zelf zeer kritisch was geworden bij het aangaan van een relatie. Toch was ze in haar werk als dialyse-ver-pleegkundige succesvol omdat ze wel bedreven was in communicatie en het aangaan van tijdelijke verbindingen. Ze werd in haar professe daarom zeer gewaardeerd.

Door de relatie van haar ouders had Judith een scherp gevoel ontwikkeld voor het verschil tussen een huis en een thuis. In het ouderlijk huis voelde Judith zich het meeste thuis bij

haar moeder. In de spaarzame gesprekken met haar moeder kwam dat verschil vaak naar boven en klonk er als het ware een waarschuwing in door om zeer op je hoede te zijn als het ging om het delen van je leven met een ander.

Pas later had Judith de diepgang van deze gesprekken begrepen. Het had ertoe geleid dat Judith de betekenis van haar leven uiteindelijk toch niet anders kon duiden dan in de relatie met de ander. Dat wil zeggen dat ze daardoor het gevoel had ontwikkeld dat ze slechts meer mens kon worden in de relatie met een ander mens.

Het had er ook toe geleid dat ze in haar beroepskeuze was uitgekomen op een functie in de zorg, ze werd verpleegkundige. Daar heeft ze nooit spijt van gehad en tot op de dag van vandaag vervult haar dit met grote voldoening.

Voor haar ouders was het wel wat lastig geweest, omdat ze het idee hadden gehad dat een studie geneeskunde dezelfde voldoening had kunnen geven en dan was ze tenminste academisch gevormd geweest.

Die opvatting kon bij haar op weinig sympathie rekenen. Voor haar stonden de mensen centraal. Dat vooral maakte haar leven zinvol, vond ze.

Haar moeder kon wel invoelen wat de relatie met die nierpatiënt, zoals ze altijd zei, met zoveel talent en zulke slechte vooruitzichten, voor haar betekende.

Kennelijk was Judith erin geslaagd zijn worsteling aan haar moeder over te brengen. Ze sprak feitelijk niet vaak over haar werk in het ziekenhuis, echter haar bijzondere relatie met Micha kwam, als ze bij haar ouders was en alleen met haar moeder, weleens ter sprake. Het was ook opvallend dat haar moeder er regelmatig naar vroeg. Niet altijd was Judith echter bereid daar uitgebreid met haar over van gedachten te wisselen. Laat staan aan haar te laten merken wat hij voor haar betekende. Wel gaf het gesprek daarover haar een goed gevoel waarbij zij de erkenning van haar moeder voor haar keuzes kon voelen.

Het gaf een vertrouwd gevoel, omdat haar moeder daarin veel voor haar betekende. Het was voor beiden duidelijk dat

er een innige relatie tussen hem en Judith bestond, zonder dat de indruk ontstond dat er ooit iets zou ontstaan dat ook maar op een traditionele liefdesrelatie kon lijken. Dat was ook niet waar Judith behoefte aan had of op uit was. Het was overigens helder dat dit ook bij hem geen enkele rol speelde. Ze zorgde graag voor hem als hij in het ziekenhuis was en kreeg daar behalve erkenning en warmte ook ontwikkeling voor terug. Ze had altijd het gevoel dat ze weer een beetje was gegroeid als Micha voor de dialyse geweest was.

Haar opvoeding had haar praktisch handelen geleerd. Het is mooi om een lang betoog over naastenliefde te houden of er naar te luisteren, maar de ware betekenis ervan zit in de transformatie, in het doen. Judith was dan ook duidelijk een adept van de werken van barmhartigheid.

Mens-zijn kon in haar visie niet bestaan zonder daadwerkelijke praktische nabijheid. Haar beroepshouding kon nadrukkelijk verbonden worden met die diepe, vaste overtuiging. Dat hield niet op bij de deur van het ziekenhuis. Het was een zijswijze, een manier van leven, diep geworteld in wie zij was. En mens-zijn was voor haar synoniem met medemenselijkheid. Het droeg wel het gevaar in zich dat ze zich daar geheel in kon verliezen. Een ander aspect van mens-zijn is echter ook voor jezelf opkomen, dat had ze wel met schade en schande moeten leren en zich eigen moeten maken. Het kon ook nu nog wel wat sterker.

Toch was ze nu op het punt gekomen dat ze het gevoel had een evenwichtige periode te beleven, vervuld van voldoening en een gevoel van zinvol bezigzijn. Misschien kon het ook niet anders dan dat dit tot het voornemen moest leiden dat zich, na de laatste dialyse en het gesprek tussen Micha en Dollens, in haar geest had genesteld had en zich vervolgens verder ontwikkeld had.

Is naastenliefde namelijk ook niet materieel en substantieel?

En als dat zo is, dan betreft dat niet alleen de alledaagse behoefte, maar zal dat ook veel dieper moeten gaan. Ze had dan ook het vaste voornemen om voor te stellen één nier van haarzelf aan hem af te staan, om zo de dreigende medische impasse te doorbereken.

Zo zou ze voor altijd met hem verbonden zijn en blijven. Dit alles onder de assumptie dat hij akkoord zou gaan en dat de weefseltypering en het DNA-profiel dat niet zouden verhinderen.

Ze was nu naar huis gekomen om haar voornemen met Martha te bespreken. Niet dat dit een beslissend gesprek zou worden, want haar besluit stond feitelijk al vast. Het zou haar echter goed doen als in het gesprek met haar moeder zou blijken dat die kon begrijpen wat haar dreef om dit ingrijpende besluit te nemen en het aan Dollens te gaan voorstellen.

Er was natuurlijk wel het dilemma van de verhouding tussen cliënt en hulpverlener dat door menigeeen zou worden genoemd. De ethiek en het leven stonden wat haar betreft niet op gespannen voet. Ethiek gaat toch vooral om wat goed is. Daar is geen absolute norm voor, dat wordt vooral bepaald door het voortschrijdend inzicht rond een kwestie.

‘Waarom zou je dat nu doen, wacht eerst eens even af, of er elders een orgaan beschikbaar is.’

Haar moeder klonk bezorgd. Het was toch zo dat twee plus twee in dit geval niet hetzelfde was als drie plus één. Immers de ontvanger krijgt er een nier bij en de gever blijft achter met een nier minder. Het zou haar kwetsbaarder maken dan nu het geval was.

Een kind dat problemen zou kunnen krijgen met haar gezondheid leek haar moeder geen prettig vooruitzicht. Het is lastig om soms over je eigen schaduw heen te springen. In dit geval was het voor Martha onmogelijk.

‘Zover hoef je toch niet te gaan in je gevoel van erbarmen en mededogen. Hou toch afstand, hier ga je heel veel spijt van krijgen. Er gaan zoveel mensen dood omdat ze geen orgaan krijgen. Je kunt toch niet het leed van de hele wereld op je schouders nemen?’

Het was duidelijk dat moederliefde een andere reikwijdte had dan de liefde voor de naaste waardoor haar besluit werd gedreven om voor te stellen één nier af te staan. Judith begreep dit wel.

Iets eigengereids had ze haar hele leven al gehad, zonder dat ze daarmee de zaken op de spits dreef. Maar ze wist altijd wel wat ze wilde. Toch kon een bevestiging van een ander haar sterken in haar besluiten, dat was altijd zo geweest. Het was hier duidelijk dat ze dit van haar moeder had.

‘Maar nu geef ik een ander de mogelijkheid om verder te leven, zonder dat ikzelf daar essentieel onder lijdt. Als moeder zou je toch kunnen invoelen wat het betekent om leven te schenken. Ook denk ik dat het een goede gedachte is als Micha daardoor in de gelegenheid zou worden gesteld zijn studie af te maken en te gaan werken. Het is een zeer intelligente man en daar is de wereld wellicht mee gediend.’

‘Dat klinkt wel heel elitair, zeg.’

Het was duidelijk dat het haar moeder stoorde.

‘De waarde van een mensenleven kan en mag toch niet recht evenredig zijn met het IQ dat iemand heeft. Dat is een soort uitverkoren-zijn dat mij niet bevalt en het diskwalificeert mensen op grond van iets waar zij zelf geen invloed op hebben. Trouwens onderscheid maken op basis van iets waar iemand wel invloed op heeft, deugt ook niet. Ik geloof in de absolute gelijkwaardigheid van alle mensen.’

Haar moeder was zeer resoluut.

‘Micha is toch joods, is het niet?’

‘Ja, dat klopt, maar wat doet dat er nu toe?’

Judith was geschrokken van de heftige reactie van haar moeder.

‘Ik bedoelde het overigens niet in die zin. Ik zou het voor iedereen doen waarmee ik een vergelijkbare relatie zou hebben opgebouwd. En trouwens, het is mijn gevoel dat dit idee heeft doen ontstaan. Natuurlijk heb ik met mezelf al honderd keer dezelfde argumenten gewisseld, wat dacht je nou? Mijn besluit staat echter vast en ik ga het aan de nefroloog voorstellen.’

‘Maar je vroeg toch wat ik ervan vond? Nou, dit zijn mijn gedachten voor wat ze voor jou waard zijn. Heb je er overigens rekening mee gehouden dat je voorstel als ridicuul zou kunnen worden afgedaan? En ben je dan opgewassen tegen de teleurstelling?’

‘Ja, daar houd ik rekening mee.’

Judith was kortaf. Ze vond het jammer dat haar voorstel niet op meer bijval kon rekenen, maar ze kon de reactie van haar moeder wel begrijpen. Ze had werkelijk geen idee hoe zij zou reageren als haar dochter met een dergelijk idee zou aankomen.

Het zijn vraagstukken die vijftig jaar geleden niet bestonden. Steeds zullen mensen zich, in dit soort nieuwe situaties, blijven richten op hun innerlijk kompas.

Is de vooruitgang nu eigenlijk wel zo’n zegen als altijd wordt beweerd? Het bracht haar weer bij de gedachtelijn die zij feitelijk al sinds het ontstaan van het idee volgde. Niet praten maar doen, soms ten koste van jezelf.

Judith realiseerde zich terdege dat in een tijd waarin het individu als het ware onaantastbaar was, dit voor velen in haar omgeving een op zijn minst bijzondere denkwijze moest zijn.

‘Hoe is het eigenlijk met jullie, ik heb jullie al zolang niet gezien en gesproken?’

Zij was oprecht belangstellend met deze vraag aan haar moeder.

‘Niet anders dan anders.’

Het was het ontwijkende antwoord van Martha. Het sprak boekdelen. ‘Weer vermijding’, dacht Judith.

Het leven van haar ouders ging een stabiele gang van dagelijkse dingen die deel uitmaakten van het bestaan. Werk-en, ontspanning, werken, ontspanning. In een dagelijkse tred. De laatste jaren had Judith het gevoel gekregen dat haar ouders elk hun eigen leven hadden. Wel samenleven en onder één dak wonen, maar niet werkelijk delen. Er was wel liefde, maar geen passie.

Vaak had ze het gevoel dat haar moeder naar iets verlangde dat haar vader haar niet kon geven. Niet omdat hij het niet zou willen, maar omdat hij het simpelweg niet kon. Het was als iemand zonder benen vragen naar het einde van de straat over te lopen.

Judith wilde voor donker thuis zijn. Het afscheid was als altijd hartelijk.

‘Kom je gauw weer eens, ik ben wel benieuw hoe het verder gaat. Doe voorzichtig en nog een fijne avond.’

Haar moeder liep al pratend mee naar de deur.

‘Doe de groeten aan m’n vader’, zei Judith schertsend, maar gemeend. Toen vertrok ze. De deur viel schurend achter haar dicht.

3.

Zoals altijd was het lastig om tijd te vinden in de agenda van Dollens. Tenminste dat was de standaard insteek van zijn secretaresse. Tijd was niet het probleem, net als iedereen had hij dezelfde hoeveelheid tijd in één dag, het ging hier vooral om de voor anderen beschikbare tijd. Een dergelijke nuance was echter niet aan zijn secretaresse besteed.

Judith gaf aan dat het urgent was en het 'haar' dialysepatiënt betrof. Het leek erop dat het niet hielp. Ook het ondersteunend personeel maakte - als natuurlijk - het onderscheid tussen medisch specialisten en verplegend personeel, alsof de secretaresses een verlengstuk van de medische staf waren. Het was natuurlijk volstrekt onterecht, maar onuitroeibaar. Mensen houden nu eenmaal van classificeren, vooral als anderen lager worden ingeschat. Dollens was hierop een ui-zondering.

Juist op het moment dat Judith al haar overtuigingskracht inzette om de afspraak snel in zijn agenda te krijgen, kwam Dollens door de aangrenzende deur z'n kamer uit.

'Ah wel, kijk aan, wie hebben we hier, is er iets?', groette hij haar.

'Nee, maar ik zou u wel graag snel willen spreken over onze vriend.'

Kennelijk begreep hij direct over wie het ging en zag hij de urgentie en zorg op haar gezicht, want hij bleef staan en richtte zich tot zijn secretaresse: 'Ik heb nu toch een half uurke, de oncologiebespreking komt immers te vervallen.'

Het leek er op dat hij zich bewust van het Vlaams bediende. Met tegenzin en een blik die op een nederlaag duidde, bevestigde zijn secretaresse wat hij zei, terwijl hij Judith met een zwierig gebaar in zijn kamer uitnodigde. Dollens sloot de deur.

‘Zet u neder, waarmee kan ik u dienen?’

‘Het is een dilemma dat mij al sinds uw gesprek met hem op de dialysekamer bezig houdt.’

Ze sprak aarzelend, omdat zij niet wist hoe en of hij zou reageren.

‘Ik weet hoe het op dit moment gesteld is met transplantatieorganen. In het bijzonder met nieren. Het kon toch wel eens lang gaan duren, niet? En ik zie ook wel dat zijn toestand met de week verslechtert.’

Rustig sprak Judith verder.

‘Meer en meer zie je kruistransplantaties. Familieleden die een orgaan afstaan. Maar ook steeds vaker zijn het dierbaren en vrienden die tot een dergelijk besluit komen. Ik heb er lang over nagedacht.’

Ze sprak aarzelend voordat ze haar voorstel deed.

‘Zou ik niet één nier aan hem mogen afstaan. Aannemende dat de weefseltypering overeenstemt en het DNA het niet verhindert?’

Het werd stil in de kamer. Dollens draaide heen en weer op zijn stoel, in gedachten verzonken. Judith had het gevoel dat de tijd stil stond. Ze wist echter uit de gesprekken met Micha dat je je dan wel met lichtsnelheid moest voortbewegen. Dat achtte Judith niet het geval, aangezien haar waarneming aangaf dat alles gewoon op zijn plaats bleef en buiten de wolken langzaam voorbij trokken. Het feit alleen al dat deze gedachten zich vormden gaf aan dat er behoorlijk wat tijd aan het verstrijken was.

Dollens staakte de ritmische, draaiende schommelbeweging met de bureaustoel en keek haar lang en indringend aan.

‘Dat is heel, maar dan ook heel ongebruikelijk en geheel tegen de ethische code betreffende cliënt en hulpverlener die wij hier in het ziekenhuis hanteren en die ook algemeen aanvaard is.’

Hij keek en klonk streng.

‘Eigenlijk en feitelijk is het ongewenst. Wat beweegt je in godsnaam om dit te willen?’

Judith zweeg. Ze dacht na en probeerde in de sfeer van gevoel-de afwijzing een antwoord te formuleren dat hem zou kunnen overtuigen.

‘Dat is een lang proces geweest. Eigenlijk is het begonnen bij het eerste gesprek dat jullie hadden over de mogelijkheden van transplantatie. Hoewel het als uitkomst werd gepresenteerd, zagen jullie het alle twee op dat moment niet als een noodzakelijke ingreep. Toen Micha mij later informeerde over jullie gesprek zette mij dat aan het denken.’

Onrustig verschoof Judith haar stoel.

‘Die avond reed ik naar huis en kon mijn gedachten niet stil zetten. Wat nu als er geen andere nier wordt gevonden. Je kan iemand toch niet laten overlijden terwijl er wel mogelijkheden zijn? En waarom wachten met een andere nier als ieder gezond mens er feitelijk één kan missen? Vanuit dat perspectief zijn er zes miljard nieren beschikbaar. Natuurlijk, je ontneemt jezelf een back-up systeem, maar je helpt een ander aan leven. En wat voor mij ook meespeelt, is het talent dat Micha heeft. Dat zou toch bewaard moeten worden, zodat het tot volle bloei kan komen. Al denkend kwam ik tot het idee dat als er het echt op aan zou komen, ik dit voorstel zou doen. Ik heb er echt goed over nagedacht. Natuurlijk heb ik me gerealiseerd dat er een code in onze beroepsgroep is, maar daar mag het toch niet vanaf hangen? Desnoods neem ik ontslag.’

Dollens zei niets en bleef haar aankijken. De kamer vulde zich met rustige lucht. Het was aan hen te merken. Er heerste ineens een weldadige stilte. Zij zaten elk met hun eigen gedachten en keken elkaar aan. Zoals vaak in zo'n situatie vulde de ruimte zich daarna langzaam ook weer met een zekere spanning.

Dollens stond plotseling op en liet zich met zijn rug tegen de muur tegenover haar vallen. Als een schilder ladder stond hij daar.

'Eigenlijk vind ik dat het niet kan, en dit is niet alleen gebaseerd op onze ethische code. Het is ook op basis van de gedachte dat je niet kunt overzien wat een dergelijk besluit voor je gezondheid op de lange termijn betekent, nog afgezien van het feit dat je een extra gezondheidsrisico creëert. Maar aan de andere kant denk ik dat dit ook een voorbeeld is van een situatie waar leven en leer strijdig zijn. Ik kan vanzelfsprekend nu niet zeggen, of dit een haalbaar voorstel is. Je weet dat er een ethische commissie is in ons ziekenhuis. Het lijkt mij dus zeker opportuun het eens aan hen voor te leggen. Het betekent dus feitelijk dat ik het wel een kans wil geven. Ik zal het ook met overtuiging brengen, omdat ik wel voel dat het diep bij je zit en dat het niet wordt ingegeven door de waan van de dag.'

Ze was verrast en verheugd dat hij er zo mee omging. Dus geen onmiddellijke afwijzing, hoewel de toon zodanig was dat hij de kans waarschijnlijk erg laag inschatte. Toch nam Judith vol vertrouwen afscheid van Dollens. Hij zegde haar toe het nog vandaag op de agenda te laten zetten van de eerst-volgende vergadering van de ethische commissie.

Judith huppelde in gedachten naar de dagbehandeling met het gevoel dat ze nu al iets had bereikt, hoewel ze wist dat er nog een aantal forse hobbels te nemen was.

Het kleurde de rest van haar dag, een gevoel alsof je verliefd bent. Ze kon de uitslag van het gesprek in de commissie bijna

niet afwachten. Ineens besepte ze echter dat ze zich goed moest voorbereiden op een afwijzing. Zou het de relatie met haar dierbare patiënt dan onder druk zetten, omdat Judith iets wist wat Micha nooit zou weten?

Was het dan niet beter om te vertrekken en zich te ontworstelen aan de emotionele druk die dit ongetwijfeld op haar zou leggen? Allemaal vragen waarop ze geen antwoord wist. Gaandeweg bekwam haar het gevoel dat het concreet maken van maanden van gedachten en ideeën haar ineens in een realiteit had geplaatst die ze onmogelijk had kunnen voorzien.

Is het niet vaak zo dat dromen en verlangens die niet concreet worden en gekoesterd blijven in ieder geval ongevaarlijk zijn? Ze eisen immer geen inzet, uitvoering en verantwoordelijkheid. Zou ze er spijt van krijgen?

Op weg naar huis bemerkte ze een gebrek aan concentratie. 'Mijn nieren moeten wel veilig naar huis', dacht ze ineens.

Ze keek plotseling anders naar haar eigen bestaan. Ze droeg het orgaan van een ander. Alsof ze zwanger was. Een absurde gedachte, maar wel een feitelijke. Als je het besluit had genomen om één nier af te staan, was die dan nog van jou? Of ben je een soort couveuse, een bewaarkuis van iets dat een ander toebehoort, hoewel je misschien nog niet weet wie die ander zal zijn.

In haar geval was dat anders. Judith lette tijdens het vervolg van de rit beter op.

4.

Micha had altijd een bloedhekel aan wachten op zijn afspraak in de wachtruimte van de polikliniek. De praktijk was dat het noemen van een tijd geen enkele zin had omdat de afspraak altijd werd verlaat.

Specialisten hebben geen begrip van tijd, of zij kunnen zich niet aan hun afspraak houden, of beide. Hij had er nog geen patroon in kunnen herkennen. Anders had hij dat zeker toegepast op zijn aankomsttijd in het ziekenhuis.

Wel had hij een andere logica ontdekt. In essentie werd je levenstijd wel verlengd door al dat medisch gesleutel, maar alle tijd die je daardoor extra kreeg, ging weer op aan wachten in de ziekenhuizen. Het nettoresultaat is dus nul.

Op het moment dat ze daar op regeringsniveau achter zouden komen, zou het probleem van de al maar stijgende zorgkosten opgelost zijn. Je kreeg er immers, volgens dat lemma, geen netto levenstijd bij. Het adagium kon dus net zo goed zijn: niet behandelen.

Apart dat mensen wachten beschouwen als een toename van de kwaliteit van leven. Het laatste was immers bijna altijd het criterium in de behandeldiscussie met de geneesheren. Het zegt ook wel iets over hoe zij de kwaliteit van hun eigen bestaan ervaren.

Gelukkig was het weer sterk verbeterd. Het was mooi strak winterweer geworden. Micha hield daar erg van. Het blauw van de hemel was ijsig. Het deed hem denken aan de winterwandelingen met zijn opa Shimon en de eindeloze gesprekken die ze dan voerden. Meestal zochten ze een mooie plek op voor zo'n wandeling, reden er met de auto heen en liepen dan een uur of vier.

De sneeuw was weg. Dat maakte het parkeren gelukkig een stuk gemakkelijker.

Als een robot vond hij zijn weg door de gangen, trappen en liften tot hij bij de wachtruimte van de polikliniek kwam, waar Dollens spreekuur hield.

Als je de enorme drukte in het ziekenhuis zag, zou je bijna geloven dat er geen gezond mens meer was.

Hij ging op de enige onbezet gebleven stoel zitten nadat hij zich bij de balie voor de gebruikelijke formaliteiten en handelingen had gemeld. Er waren drie receptionistes. Micha kende ze na al die jaren alle drie, een blonde, een rode en een vaal bruine. Ze waren vriendelijk, maar niet geduldig. Het maken van een grap of opmerking die tijd kostte, werd niet op prijs gesteld en er werd dan ook niet op gereageerd. Aan de drukte in de wachtkamer mocht je de conclusie verbinden dat nieren van een middelmatig ontwerp waren.

‘Wat is die schepper toch een klungel, haastwerk’, dacht hij. ‘Wat wil je ook in zes dagen!’

De wachtkamer was laatstelijk opnieuw ingericht en aangepast. Het was er niet op vooruitgegaan, het was een haastige poging om op dezelfde vierkante meters meer patiënten kwijt te kunnen. Waarschijnlijk een design met minimale kosten voor de maatschap.

De bezuinigingen in de gezondheidszorg raakten alles, zelfs de stoel wiebelde. Het was logischer geweest stoelen met drie poten te hebben, die konden per definitie niet wiebelen. Hij bedacht onmiddellijk dat twaalf stoelpoten dan één extra stoel zouden opleveren, voorwaar een aanzienlijke stijging van de effectiviteit en verlaging van kosten. Misschien ging hij het wel voorstellen.

Het schoot weer helemaal niet op. Hij raakte daar altijd onge-looflijk geïrriteerd door. Bovendien werd je dan ook nog eens langer blootgesteld aan de volstrekt obligate gesprekken die er in zo’n wachtruimte werden gevoerd.

Een ander probleem waren kinderen in de wachtruimte. Hun gedrag was vaak hoogst irritant. Het ontwikkelde zich altijd op dezelfde manier. Van aarzelend timide tot onuitstaanbaar druk. Het ouderlijk gezag, of eerder het gebrek daaraan, had er overigens geen enkele invloed op. Het was een autonoom proces. Kortom ouderschap leek zinloos.

Overigens had hij in de periode dat hij in wachtkamers zat het gedrag van kinderen aanzienlijk zien verslechteren en het irritante aspect zich op steeds jongere leeftijd zien manifesteren. Als hij dat extrapoleerde, mocht je verwachten dat over zesentwintig jaar kinderen reeds in de baarmoeder onhandelbaar zullen zijn als de zwangere moeder zich in de wachtruimte van een ziekenhuis bevindt!

Op het moment dat hij deze gedachten verder wilde uitwerken, kwam Dollens met een zucht de gang uit waarin zich zijn spreekkamer bevond.

‘Meneer Micha’ - zo noemde hij hem altijd - ‘mag ik u verzoek-en?’

Micha liep met Dollens mee naar de kamer die hij zo goed kende. Op een kast links stond een opengewerkt model van een nier en rechts aan de muur hing een soort landkaart van de urinewegen. Indrukwekkend als je niet beter wist.

‘Zet u neder.’

Dollens wees op een stoel en pakte tegelijkertijd de status waarin alle medische gegevens stonden die hij noodzakelijk achtte. Het was een status die je niet met één hand vast kon houden.

‘Onze conversatie van verleden week zullen we nu vervolgen.’

Dollens sprak rustig en op ernstige toon.

‘Zoals ik reeds met u besprak, is er thans een hoge urgentie voor transplantatie. De functie van de organen gaat nu progressief achteruit en uw conditie is nu nog zodanig dat de ingreep nu nog een verantwoord risico met zich meeneemt.’

Hij keek Micha ernstig aan. Je kon de klok op zijn bureau horen tikken. ‘Dat je de tijd kan horen, is wel bijzonder’, dacht Micha bijna automatisch.

‘Ik had verondersteld dat ik de transplantatiechirurg bij het gesprek zou kunnen betrekken, maar hij is geoccupeerd door een spoedingreep.’

Dollens ging wat meer op zijn gemak zitten.

‘De kern van de ingreep is dat wij u zullen voorzien van één extra nier. U heeft dan drie nieren. Dat levert de minste kans op complicaties op, zoals de grote reeksen in onderzoek laten zien.’

Grote reeksen was Vlaams voor statistiek had Micha ontdekt. ‘De eigen organen zullen geen negatieve invloed hebben op de nieuwe situatie. Het is een zeer beproefde werkwijze. Tenzij er infecties in het spel zijn, dan verwijderen we uw eigen nieren.’

‘Maar, hoe gaat dat dan technisch in z’n werk, is daar wel ruimte voor?’

Micha klonk enigszins bezorgd.

Dollens doceerde: ‘De operatie wordt uitgevoerd door een transplantatiechirurg. De beschikbare donornier wordt geïnspecteerd en klaargemaakt en in uw lichaam geplaatst.’

Het werd langzaam warmer in de spreekkamer. De telefoon ging maar Dollens negeerde deze.

Hij vervolgde: ‘Daarbij worden de bloedvaten en de urineleider van de nieuwe nier op uw eigen bloedvaten en blaas aangesloten.’

De telefoon ging weer. Ook nu negeerde hij deze.

'U kunt de telefoon wel even opnemen. Hoelang duurt de ingreep trouwens?

'Niet nodig die telefoon, dat gebeurt nu altijd, ze weten toch dat ik in gesprek ben.'

Hij sprak licht verstoord verder.

'De niertransplantatie zelf duurt drie tot vier uur. Na de transplantatie verblijft u nog ongeveer twee uur op de verkoeverkamer. Tijdens de operatie wordt uw ademhaling tijdelijk overgenomen door een beademingsmachine. Hiervoor krijgt u een buis in uw mond- en keelholte. Daar bemerkt u niets van, is de ervaring.'

Micha schoof wat ongemakkelijk met zijn stoel heen en weer alsof hij de buis nu al voelde.

'Verder krijgt u een urinekatheter, een wondrain en een infuus. De urinekatheter is bedoeld om de wond die in de blaas is gemaakt te laten genezen. U kunt na de operatie ook wel last van blaaskrampen krijgen.'

'Hoezo, en trouwens denkt u dat ik dit allemaal kan onthouden, laat staan verwerken?'

Onverstoorbaar ging de arts echter verder.

'Wel, een bloedstolseltje zou de katheter kunnen verstopen. De urinekatheter wordt rond zeven dagen na de operatie verwijderd. U heeft een wondrain om het overtollig wondvocht af te voeren. U krijgt dit betoog trouwens ook op papier, dus maak u niet ongerust over uw geheugen.'

Micha werd gaandeweg het college steeds zwaarmoediger.

Het gaf hem een beroerd gevoel, terwijl hij ook wel begreep dat het nodig was om dit hele verhaal, dat Dollens natuurlijk al vele malen had verteld, dat was merkbaar, aan te horen. Het was een modus van specialisten die hij haatte, de patiënt deed er even niet meer toe. Alleen de juridische correctheid was belangrijk. Als las hij van een autocue ging de specialist verder.

‘De wonddrain wordt meestal na een dag of twee verwijderd. Hoe minder vreemde dingen in uw lichaam, hoe beter, toch? U krijgt een infuus om vocht, medicijnen en eventueel extra bloed te ontvangen tijdens en na de operatie.’

‘Een heel relaas, niet?’, onderbrak Dollens zijn uitleg. ‘Ook heel goed om mijn eigen kennis weer eens op te frissen, dunkt u niet?’

Micha gaf geen antwoord en merkte dat zijn gedachten begonnen af te dwalen. De specialist ging echter onverstoord verder met zijn voorlichting.

‘Na de operatie zal er op de afdeling een zogenaamde heparinepomp worden aangesloten. Via deze pomp krijgt u een bloed verdunnend medicijn toegediend voor de duur van vijf dagen. Dit is bedoeld om geen bloedstolsels, de oorzaak van trombose, in de bloedvaten die opnieuw zijn aangesloten te laten ontstaan.’

‘En nu komt hetgeen dat de meeste importantie heeft,’ sprak hij alsof hij een goochelaar was die zijn opus magnum toelichtte.

‘Het kan gebeuren dat er niet direct urineproductie is na de transplantatie. De nier is een tijd buiten het lichaam geweest en heeft een herstelperiode nodig. Het kan dus mogelijk zijn dat u na de operatie nog enige tijd nierfunctie vervangende therapie nodig heeft, zoals CAPD of hemodialyse, u trouwens niet onbekend. Eventueel wordt weefsel genomen van de

nier ter beoordeling van de functie.'

Mischa had er nu wel genoeg van.

'Hoe gaat het eigenlijk na de operatie en wanneer ben ik hersteld en kan ik mijn gewone leven weer oppakken? Want daarom doen we dit toch allemaal, is het niet?'

Voor hem was dit de logische vervolgvraag. Dollens ging echter gewoon verder.

'Na de operatie begint uw recuperatieperiode. De eerste paar dagen voelt u zich waarschijnlijk niet zo lekker, maar over het algemeen wordt een niertransplantatie niet als pijnlijk ervaren.'

Dollens schoof een enveloppe in zijn richting. Het bevatte allerhande folders met voorlichtingsteksten en andere nuttige zaken. Als hij dat nu eerst had gelezen en dan vragen had kunnen stellen, was alles veel doelmatiger en gericht geweest. Maar ja, dit zal wel de procedure zijn. Micha keek op zijn horloge, het stoorde hem trouwens dat hij dat deed. Het ging tenslotte over leven en dood.

'En verder?'

'De eerste dag na de operatie worden er een nierscan en een echo gemaakt. De echo laat de doorbloeding van de donornier zien. Deze nierscan geeft informatie over de urine-uitscheiding uit de donornier. Indien u een nier van een familielid of bekende heeft ontvangen', Dollens aarzde even alsof hij in een onverwachte situatie terechtgekomen was, 'kunt u de dag na de operatie weer contact hebben met uw donor.'

'Zinloos', dacht Micha, 'want die is hoogstwaarschijnlijk allang dood.'

Dollens stopte met z'n betoog en keek in de status. Hij bladerde wat in de papieren, keek hij weer op en vervolgde: 'Na die periode kunt u dan thuis verder recupereren en het gewone leven weer hernemen. Wel zal er een goede controle blijven en zult u uw leven lang medicijnen moeten slikken om de afstoting van het nieuwe orgaan te verhinderen. Het gevolg is wel dat uw immuunsysteem niet voor de volle honderd procent zal kunnen functioneren. Dat vereist aandacht voor uw gezondheid. Tot zover de procedure.'

Hij rustte even alsof hij een topsporter was. Er viel een spannende stilte.

'Dit is het geheel van handelingen, maar zoals gezegd, alles kunt u teruglezen in de documenten in de enveloppe. Is alles u duidelijk en heeft u nog vragen?'

'Ja, het is me wel duidelijk, geloof ik. Maar wat is nu de kans op complicaties uitgedrukt in procenten?'

'Ah wel, als het u geruststelt. Na vijf jaar is vijfennegentig procent nog in leven, dat geeft courage, toch?'

Micha had de neiging om naar de betrouwbaarheidsintervallen te vragen. Tegelijk realiseerde hij zich dat statistiek het vak was in de menswetenschappen waar de meeste studenten niets maar dan ook werkelijk niets van bakten.

Micha had een hekel aan dit soort statistiek, hoewel er wetenschappelijk geen speld tussen te krijgen was. Als hij de eerste drie jaar doorkwam, was de kans dat hij de volgende twee jaar haalde in ieder geval groter dan vijfennegentig procent. Blijven leven, dat was de enige juiste strategie om de statistiek te verslaan. Een troost was ook dat hijzelf niet was opgenomen in de statistiek.

'Maar, dit gesprek zou toch redelijk zinloos zijn als er geen nier beschikbaar was, toch?'